

Seminarium Organizacyjno - Ekonomiczne

ROZWÓJ PRODUKTU TURYSTYCZNEGO REGIONU

**BESKIDY WSCHODNIE
(MAŁOPOLSKA WSCHODNIA)**

Urząd Kultury Fizycznej i Turystyki
Program Rozwoju Przemysłu Turystycznego w Polsce
UE-PHARE

MATERIAŁ NA SEMINARIUM

OPRACOWAŁ: mgr Bernard Póltorak

796,5 : 338,48

Materiał wykonany na zlecenie Urzędu Kultury Fizycznej i Turystyki

[Krosno, 1995]

Institute of Tourism

WSTĘP

SPIIS TREŚCI

Wstęp	3
Ogólnie o regionie	3
Kultura	6
Infrastruktura usługowa	8
Regionalny produkt turystyczny	14

WSTĘP

Seminarium jest naradą regionalną organizowaną przez Urząd Kultury Fizycznej i Turystyki oraz program UE-PHARE. Spotkanie to ma na celu przedstawienie możliwości rozwoju produktu turystycznego w miastach i gminach poszczególnych województw. Prezentowany materiał ma dostarczyć podstawowych danych o regionie i jego produkcie turystycznym. W opracowaniu wykorzystano dane GUS, WUS oraz materiały regionalne.

OGÓLNE O REGIONIE

Omawiane 3 województwa: krośnieńskie, przemyskie i rzeszowskie należą do dwóch prowincji Polski: Karpat Zachodnich i Podkarpacia z podprowincją Zewnętrznych Karpat Zachodnich i Karpat Wschodnich. Generalnie granice województw położone są w 3 makroregionach: Bieszczadach (Beskidy Lesiste), Beskidach Środkowych oraz Pogórzu Środkowobeskidzkim. Od północy graniczą z makroregionem Kotliny Sandomierskiej, od zachodu z Beskidami Zachodnimi i Pogórzem Zachodniobeskidzkim.

Obszar ten zbudowany jest z fliszu karpackiego, który miał decydujący wpływ na ukształtowanie terenu. Rzeźba terenu jest zróżnicowana; twarda warstwa piaskowców tworzy wzniesienia, w warstwie miękkiej ciągną się liczne doliny. Południowa część to pasmo górskie średnio-wysokich Beskidów o zaokrąglonych i kopulastych kształtach. W szczytowych partiach spotykamy rumowiska skalne. Różnice wysokościowe mają swoje odbicie w występowaniu pięter krajobrazowych.

Powierzchnia regionu wynosi około 14.536 km² (co stanowi 4,6 % pow. kraju), zaś liczba mieszkańców około 1.640 tys. Rzeszów, Przemyśl, Krosno, Jarosław, Przeworsk, Mielec, Sanok, Jasło, Łańcut to większe spośród 35 miast w regionie. Gmin jest 132. W miastach zamieszkuje 648.800 ludności (co stanowi 40,6 % w stosunku do ogólnej liczby mieszkańców regionu - średnia w Polsce 62 %).

Region graniczy z dwoma państwami. Na południu (województwo krośnieńskie) ze Słowacją (136 km) i dalej na wschód z Ukrainą (135 km) - na wschodzie z Ukrainą (około 95 km) graniczy województwo przemyskie.

Jest to region o charakterze rolniczym, gdzie użytki rolne stanowią: w woj. krośnieńskim 240,8 tys. ha (co stanowi 42,2 % powierzchni ogólnej), w przemyskim 256,1 tys. ha (57,7 % pow. ogóln.) i rzeszowskim 285,5 tys. ha (64,9 % pow. ogóln.).

Jest to region o bardzo dużym zalesieniu. Gdy średnia lesistość w Polsce wynosi 27,9 %, to w woj. krośnieńskim wynosi 47,7 %, przemyskim 32,5 % i rzeszowskim 24,0 %.

Warunki klimatyczne podlegają w znacznym stopniu wpływom klimatu kontynentalnego Europy półd - wsch, wykazują duże zróżnicowanie.

Większe zakłady przemysłowe występują w woj. rzeszowskim oraz w północnej części województw krośnieńskiego i przemyskiego.

Region nie posiada dobrze rozwiniętej sieci dróg. Długość dróg publicznych o twardej nawierzchni wynosi: w woj. krośnieńskim 3673 km, w przemyskim 2991 km i w rzeszowskim 4203 km. Tędy przebiega ważna trasa międzynarodowa E-4 (Niemcy - Ukraina) oraz droga międzynarodowa E-371 z Radomia przez Barwinek do Słowacji. Planowana jest budowa autostrady o podobnym przebiegu do trasy międzynarodowej E-4.

Długość linii kolejowych eksploatowanych w krośnieńskim wynosi 206 km (co stanowi 3,6 km), w przemyskim 297 km (5,7 km) i rzeszowskim 218 km (5,0 km) w przeliczeniu na 100 km². Podstawową magistralą kolejową jest linia kolejowa z Krakowa przez Rzeszów, Przemyśl do Lwowa oraz droga kolejowa nr 98 z Wadowic przez Jasło, Krosno, Sanok do Przemyśla.

W rejonie Przemyśla znajduje się jeden z największych w Polsce kolejowy rejon przeładunkowy Medyka - Przemyśl - Żurawica. Jest to główny punkt przeładunku towarowego między Polską a Ukrainą.

Na obszarze regionu funkcjonują 2 kolejowe przejścia graniczne, tj. w Medyce i Krościenku oraz drogowe w Przemyśle i Barwinku. Istniejące lotnisko w Rzeszowie posiada połączenie z Warszawą. Podobnie lotnisko w Krośnie, które może przyjmować taksówki powietrzne. Region ma słabo rozwiniętą infrastrukturę telekomunikacyjną. Średnio na 1000 mieszkańców w woj. krośnieńskim przypada 73,1 abonentów, przemyskim 64,8 abonentów i rzeszowskim 74,1 abonentów przy wskaźniku krajowym 114,7 abonentów.

ATRAKCJE PRZYRODNICZO - KRAJOBRAZOWE

Okolo 50 % omawianego regionu obejmują tereny chronionego krajobrazu w różnorodnej formie. Do najwyższej formy ochrony należą Bieszczadzki Park Narodowy i Magurski Park Narodowy (utworzony 1 stycznia 1995 r.) zlokalizowane na terenie woj. krośnieńskiego.

Województwo	Parki Narodowe ha	Parki Krajobrazowe*	Obszar chroniony krajobrazowy	Obszar prawnie chroniony
Krosno	27.064	151.709	396.959	101.3
Przemyśl		85.774	134.940	49.8
Rzeszów		12.220	143.659	35.5
Razem:	27.064	249.703	675.558	

**-powierzchnię parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu (w ha) policzono razem z powierzchnią rezerwatów przyrody położonych na ich terenie*

Rezerwat Biosfery jest najcenniejszą enklawą fauny i flory, w części polskiej obejmuje 109.660 ha Światowego Rezerwatu Biosfery Karpat.

San, Wisłoka, Wisłok to główne rzeki regionu prowadzące swe wody do Wisły. Osobliwością jest rzeka Strwiąż wpadająca do Dniestru. W woj. krośnieńskim 18,3 % rzek ma I kl. czystości, 19,6 %-II kl. czystości, 28,6 %-III kl. czystości, 33,6% -to wody pozaklasowe. W woj. przemyskim: wody Sanu posiadają w 78,6 % klasę III, zaś pozostałe 21,4 % wód nie odpowiada normom. W rzeszowskim badaniami objęto 13,5 % ogólnej długości rzek. Wody odpowiadające III klasie czystości stanowią 23,8 %. Natomiast 76,2 % długości badanych odcinków rzek nie odpowiada normom dla żadnej z klas czystości według oceny fizyko - chemicznej.

Stan ekologiczny środowiska na poszczególnych obszarach regionu jest zróżnicowany. Znaczne powierzchnie regionu stanowią obszary o minimalnym stopniu naruszenia środowiska naturalnego, o czystym powietrzu i nie skażonej wodzie.

Prowadzone analizy zanieczyszczeń powietrza wskazują, że istniejący stan nie stwarza zagrożenia dla środowiska. Stosunkowo niewielkie przekroczenie norm stwierdza się tylko w niektórych miastach. Około 40 % zanieczyszczeń pyłowo-gazowych ma charakter transgraniczny.

Sztuczne zbiorniki wodne takie jak: Soliński (krośnieńskie) posiada powierzchnię 21 km²; i pojemność około 500 tys. m³, Myczkowiecki (krośnieńskie) 2 km²; oraz zalew w Wilczej Woli (100 ha) - rzeszowskie. Akweny te stanowią atrakcję dla wędkarzy i żeglarzy. Rzeką San w górnym odcinku przyciąga kajakarzy.

Właśnie przyroda w niewielkim tylko stopniu skażona przez działalność gospodarczą człowieka, decyduje o walorach turystyczno - rekreacyjnych tego regionu.

KULTURA

Omawiane wyżej obszary obfitują w zabytki architektury, zwłaszcza drewnianej i murowanej.

Region ten to zlepek kultur wschodu i zachodu oraz rodzimych, szczątkowo zachowanych. Ścierające się wpływy tych kultur pozostawiły wiele obiektów budownictwa sakralnego, szczególnie kościołów i cerkwi oraz pamiątek po ludach zamieszkujących te ziemie: Dolinian, Pogórzan, Bojków i Łemków.

W woj. krośnieńskim podstawową infrastrukturę kultury tworzy 189 bibliotek publiczno - samorządowych, 47 domów i ośrodków kultury, 32 kluby - świetlice, 15 muzeów w tym 5 podporządkowanych Wojewodzie, 2 galerie, 14 kin. Aktualnie działają 22 regionalne towarzystwa kultury.

Spośród wielu bardzo cennych obiektów zabytkowych należy wymienić zespół urbanistyczny w Bieczu, tamże kościół farny XV/XVI w., ratusz z XV-XVI w., kościół i klasztor, fragmenty murowanych fortyfikacji miasta z XIV-XV w.

Wreszcie Krosno zwane małym Krakowem z zabytkowym zespołem urbanistycznym: kościół farny (XV-XVII w.), kościół i klasztor O.O. Franciszkanów (XIII-XVII w.), dawny pałac biskupi (XVI-XVII w.), kamienice podcieniowe w zabudowie przyrynkowej (XVI-XVII w.). Przykładami architektury drewnianej są: przepiękny kościół w Binarowej (XV/XVI w.), w Bliznem (XV w.) wraz z zabudowaniami i w Haczowie (XV w.) z polichromią figuralną wewnątrz kościoła oraz cerkwie w Świątkowej Małej i Świątkowej Wielkiej (XVII-XVIII w.) w Uluczu (XVI-XVII w.) i Równi (XVIII w.).

Są też miejsca kultu: w Starej Wsi -z słynącym z łask obrazem NMP oraz w Cergowej kaplica na "Puszczy" p.w. Błogosławionego Jana z Dukli.

Do zabytków kultury materialnej Żydów, należą między innymi synagoga i kirkut w Lesku.

W Sanoku ma siedzibę Muzeum Historyczne, z najcenniejszą w kraju ekspozycją malarstwa cerkiewnego wystawianą w XIV wiecznym zamku. Muzeum Budownictwa Ludowego - największy w Polsce skansen architektury drewnianej rozpościera się na 40 ha przestrzeni. Trudno nie wspomnieć o ruinach zamku "Kamieniec" (XIV-XVI w.) w Odrzykoniu a w Lesku o zamku Kmitów (XVI-XVII w.). Z imprez kulturalnych wartych polecenia należy wymienić Dni Muzyki Wokalnej im. A. Didura w Sanoku, Święto Kultury Łemkowskiej "Od Rusala do Jana" w Zyndranowej, Festiwal Muzyki Młodych "Open Karpaty" odbywający się w Muzeum Budownictwa Ludowego, Polonijny Festiwal Dziecięcych Zespołów Folklorystycznych Krosno-Iwonicz.

XVI W Przemyślu infrastrukturę kultury tworzy 37 towarzystw kulturalnych, w tym najstarszy teatr amatorski w Polsce - "Fredreum" oraz 111 amatorskich zespołów artystycznych. Sieć bibliotek stanowi: biblioteka wojewódzka, 5 bibliotek miejskich i 14 ich filii oraz 168 bibliotek wiejskich i pkt. bibliotecznych, 5 muzeów w tym 4 podporządkowane Wojewodzie oraz Muzeum Diecezjalne Kościoła rzym.-kat.

Na terenie województwa jest ponad 2 tys. obiektów architektury, kultury i sztuki. Przemyśl to 1000-letnie miasto, którego urodę tworzy zabytkowa architektura harmonizująca z pięknem krajobrazu. Stare wzgórze zamkowe kryje w swym wnętrzu fundamenty rotundy przedromańskiej i palatium książęcego (X-XI w.). Ponad miastem wznosi się gotycki zamek pamiętający czasy Kazimierza Wielkiego. Zabytkowe kamieniczki w rynku przypominają złoty wiek kultury polskiej. W gotycko - barokowej katedrze znajdują się bezcenne skarby sztuki renesansowej - dzieła rzeźby i malarstwa. Na szczególną uwagę zasługuje zamek krasieński - perła architektury renesansowej z 4 basztami: Boską, Papieską, Królewską i Szlachecką. Budowla otoczona jest przepięknym parkiem z egzotycznymi egzemplarzami drzew. Bardzo interesujący jest zabytkowy park w Bolestraszycach - „Arboretum”. Obejmuje on klasyczny dwór i park, w którym wiekowe drzewa pozostałe z dawnych ogrodów zamkowych stanowią malowniczy akcent wśród nowych nasadzeń. Ścierające się wpływy kultur wschodu i zachodu pozostawiły wiele obiektów budownictwa sakralnego, szczególnie kościółków i cerkwi oraz kirkuty w Sieniawie i Lubaczowie. Na szczególną uwagę zasługują stare układy architektoniczne Przemyśla i Jarosławia, zamek w Dubiecku, zamki i pałace wraz z zabytkowymi parkami w Sieniawie, Zarzeczu, Przeworsku, obiekty architektury sakralnej w Przemyślu, Jarosławiu i Kalwarii Paławskiej, zabytkowe cmentarze w Przemyślu i Jarosławiu oraz cerkwie z ich najpiękniejszą przedstawicielką w Posadzie Rybotyckiej. Nie sposób pominąć wyjątkową osobliwość spośród przemyskich zabytków, jaką tworzą forty twierdzy przemyskiej. Okalają one miasto 16 kilometrowym pierścieniem wału i fosy i stanowią ciągle przedmiot zainteresowań turystów i uczonych. Obiekty rezydencyjne w znacznej części wiernie odrestaurowane, spełniają różnorakie funkcje. Do istotniejszych imprez kulturalnych należy zaliczyć m. innymi Ogólnopolski Festiwal Kapel Podwórkowych w Przemyślu.

Legenda Najcenniejszym zabytkiem architektury w woj. rzeszowskim jest zespół zamkowy w Łańcucie. Wybudowany w XVII w. związany z historią trzech możnych rodzin polskich: Stadnickich, Lubomirskich i Potockich, urzeka swymi zbiorami oraz otaczającym go zabytkowym parkiem. Do innych cennych zabytków należą: XV-wieczny zamek w Rzemieniu,

XVI -wieczny zamek w Przecławiu, pałac w Boguchwale, dwory w Wejsławiu i Witkowicach. Kunsztem sztuki ciesielskiej imponuje pałacyk myśliwski w Julinie.

Do najciekawszych zabytków architektury sakralnej należą:

- zespół klasztorny O.O. Bernardynów w Leżajsku wzniesiony w XVIII w. z unikatowymi organami w Bazylice,
- zespół klasztorny O.O. Bernardynów w Rzeszowie wzniesiony w latach 1624-1629 z bogatymi wnętrzami i ołtarzem wykonanym z marmuru, alabastru i drewna.

Ponadto na terenie województwa znajduje się wiele zabytkowych kościołów drewnianych m. in. w Cmolasie, Porębach Dymarskich, Gawłuszowicach, Małej i Krzemienicy.

Zachowała się XVIII - wieczna synagoga w Łańcucie oraz kirkut - miejsce pochówku cadyka Elimelecha.

Architektura ludowa tego regionu znalazła swoje miejsce w Muzeum Kultury Ludowej w Kolbuszowej, a pojedyncze obiekty - w skansenie w Przeworsku.

Jest w woj. rzeszowskim 14 muzeów, z tego 3 podległe Wojewodzie, 8 samorządowych i społecznych, 2 to zbiory kościelne, 1 zakładowe.

Działa 18 kapel ludowych, 20 zespołów pieśni i tańca oraz 62 inne zespoły kultywujące folklor.

Atrakcyjną imprezą jest Festiwal Polonijnych Zespołów Folklorystycznych odbywający się co dwa lata w Rzeszowie a grupujący Polonusów ze wszystkich stron świata.

Festiwal muzyczny w Łańcucie jest znaczącym wydarzeniem muzycznym w skali kraju. Gości wielu znanych wykonawców z kraju i zagranicy. Znanymi są: festiwal muzyki organowej w Rzeszowie oraz koncerty organowe w Leżajsku. Działa teatr im. W. Siemaszkowej oraz Filharmonia Rzeszowska.

INFRASTRUKTURA USŁUGOWA

Rozwojowi turystyki sprzyja stale rozwijająca się baza usługowa w postaci hoteli, gastronomii wraz z infrastrukturą. W omawianym regionie znajduje się około 20 tys. miejsc noclegowych co stanowi około 2,3 % ogólnej bazy noclegowej w Polsce. Przeważają miejsca sezonowe, które stanowią 50 % bazy noclegowej regionu.

dla hoteli i pensjonatów licznie wyznaczone pola są dla przyszłych inwestycji

Struktura bazy noclegowej krośnieńskiego przedstawia się następująco:

Baza turystyczna	1993 rok		1994 rok		obłożenie %
	ilość	liczba miejsc	ilość	liczba miejsc	
* hotele	9	576	10	636	27,3
* motele	1	16	1	45	31,2
* pensjonaty	10	209	8	184	15,8
* domy wycieczkowe	15	1,267	11	1,141	21,3
* pokoje gościnne	42	539	31	376	28,8
* schroniska	6	270	5	208	31,2
* zespoły domków tur.	14	443	17	369	44,2
* campingi	5	2,402	3	2,287	6,2
* pola biwakowe	22	2,020	17	1,440	13,4
* schroniska młodzieżowe	37	1,277	37	1,285	39,8
Baza wczasowa	89	5,370	70	4,926	48,9
Razem:		14,389		12,897	

Rodzaj obiektu	1993 rok		1994 rok	
	Liczba korzystających			
	ogółem	w tym cudzoż.	ogółem	w tym cudzoż.
* hotele	29,682	4,836	25,994	5,138
* motele	344	14	571	
* pensjonaty	7,207	824	2,066	389
* domy wycieczkowe	34,665	9,636	23,826	2,339
* pokoje gościnne	5,510	1,530	2,975	136
* schroniska	5,551	106	5,513	116
* zespoły domków tur.	3,390	131	4,900	268
* campingi	3,219	71	7,517	433
* pola biwakowe	7,760	55	6,777	8
* schroniska młodzieżowe	23,918	150	28,078	69
Baza wczasowa	69,140	2,645	61,689	2,520
Razem:	190,386	19,998	169,906	11,416

*Rok 1993 podano od miesiąca stycznia do grudnia. Rok 1994 podano od 1.01-30.10., dla moteli i pensjonatów liczono wynajęte pokoje a dla pozostałych udzielone noclegi.

Aktualnie na terenie województwa zlokalizowana jest baza noclegowa licząca 12.897 miejsc noclegowych w tym 5.970 miejsc całorocznych. Rozmieszczenie jej jest nierównomierne. Największa ilość obiektów znajduje się w rejonie Bieszczadów (około 2/3 bazy). Przeważają obiekty sezonowe stanowiące ponad 60 % bazy. Najczęściej odwiedzającymi turystami z zagranicy są Ukraińcy, Niemcy, Holendrzy. Koncentracja ruchu turystycznego występuje w sezonie letnim (45 % całorocznego ruchu). Zauważa się zgrupowanie około 60 % turystów w sezonie letnim na terenie bieszczadzkich miejscowości posiadających bazę noclegową, głównie w okolicach Zalewu Solińskiego i Bieszczadzkiego Parku Narodowego.

Spośród obiektów sezonowych większość reprezentuje przeciętny standard. Braki w bazie hotelowej występują w Krośnie, Jasle, Rymanowie, Bieczu i Dukli.

Ośrodki wczasowe znajdują się nadal w gestii zakładów pracy, cechuje je duże zróżnicowanie. Obok obiektów o wysokiej klasie funkcjonują także takie, w których brak jest zaplecza gastronomicznego lub urządzeń rekreacyjnych.

W województwie krośnieńskim są dwie miejscowości o statusie uzdrowiskowym - Iwonicz Zdrój i Rymanów Zdrój. Ponadto na miejscowości: Polańczyk, Komańcza, Rabe i Czarne rozciągnięte zostały niektóre przepisy o uzdrowiskach i lecznictwie uzdrowiskowym.

Pozytywne efekty zmian systemowych w turystyce zauważa się w rosnącej inicjatywie prywatnej. W Dwerniczku powstało gospodarstwo agroturystyczne. W Woli Sękowej (gm. Bukowsko) obecni właściciele zaadoptowali zabytkowy dworek do celów noclegowych, oferując w prawdziwie staropolskiej scenerii szerokie możliwości wypoczynku. Własnością prywatną jest również "Leśny Dwór" w Wetlinie. Osoby fizyczne prowadzą pola biwakowe, pensjonaty, świadczą również usługi w pokojach gościnnych.

Istnieje możliwość przemierzania szlaków konno (konie huculskie), jak również na nartach biegowych oraz rowerem górskim. Szlaki turystyczne mają około 1300 km długości.

Bardzo prężnie rozwija się agroturystyka stowarzyszona w Galicyjskich Gospodarstwach Gościnnych. W tej chwili jest około 30 gospodarstw, które widzą w tym swoją przyszłość.

Aktualnie na terenie województwa przemyskiego baza noclegowa liczy 2.030 miejsc, w tym 1.016 całorocznych. Przeważają obiekty sezonowe stanowiące ponad 50 % całej bazy. Spośród obiektów sezonowych większość reprezentuje przeciętny lub niski standard. Braki hotelowe występują w Przemyśle, Jarosławiu, Dynowie i Horyńcu.

Struktura bazy noclegowej przemyskiego przedstawia się następująco:

Rodzaj obiektu	1993 rok		1994 rok	
	ilość	liczba miejsc	ilość	liczba miejsc
* hotele	0	0	2	70
* motele	0	0	0	0
* pensjonaty	2	76	2	76
* domy wycieczkowe	10	689	8	548
* pokoje gościnne	1	3	6	70
* schroniska	0	0	0	0
* zespoły domków tur.	4	56	3	57
* campingi	5	370	6	378
* pola biwakowe	5	408	9	381
* schroniska młodzieżowe				
Baza wczasowa				
Razem:		1,602		1,580

Rodzaj obiektu	1993 rok		1994 rok	
	Liczba korzystających			
	ogółem	w tym cudzoż.	ogółem	w tym cudzoż.
* hotele	0	0	7,571	3,100
* motele	0	0	0	0
* pensjonaty	16,046	2,258	15,968	4,578
* domy wycieczkowe	41,522	24,398	57,015	45,346
* pokoje gościnne	6,506	971	6,786	4,152
* schroniska	0	0	0	0
* zespoły domków tur.	394	0	2,437	0
* campingi	8,778	4,481	13,310	8,656
* pola biwakowa	1,244	138	1,222	166
* schroniska młodzieżowe	3,895	282	4,377	724
Baza wczasowa				
Razem:	78,385	32,528	108,686	66,722

**Rok 1993 podano od miesiąca stycznia do grudnia. Rok 1994 podano od 1.01-30.10., dla moteli i pensjonatów liczono wynajęte pokoje a dla pozostałych udzielone noclegi.*

Sezonowość bazy wymusza ruch turystyczny, który przypada na okres letni. Obserwacje ruchu turystycznego wykazały, że największą popularnością cieszą się rejony Pogorza Prze-

myskiego. W tym rejonie można uprawiać z powodzeniem sporty wodne, turystykę konną, narciarską, myślistwo. Jedyne w województwie uzdrowisko znajduje się w Horyńcu.

Zauważa się znikome zainteresowanie terenami Roztocza, wytłumaczyć to można brakiem bazy noclegowej oraz związanej z nią infrastruktury. Bardzo intensywnie rozwija się agroturystyka, która ma duże szanse rozwoju. W tej chwili jest około 20 gospodarstw agroturystycznych.

Niezależnie od występujących możliwości indywidualnego poruszania się po Pogórzu według marszruty przez siebie opracowanej, oznakowane są tradycyjne turystyczne szlaki prowadzące przez najciekawsze dla turystów tereny. Ich długość wynosi około 450 km.

Województwo rzeszowskie dysponuje około 4,5 tys. miejsc noclegowych, z których około 1,7 tys. to miejsca całoroczne. W województwie nie ma bazy o wysokim standardzie, najwyższą kategorię reprezentują 3 gwiazdkowe hotele w Rzeszowie na 540 miejsc noclegowych oraz 800 miejsc gorszej kategorii.

Bazę uzupełnia rozwijająca się sieć gospodarstw agroturystycznych, których obecnie jest 11. Gospodarstwa te znajdują się w gminach: Leżajsk - 4, Kuryłówka - 4, Głogów Młp. - 3 oraz w Boguchwale.

Baza żywieniowa liczy około 11 tys. miejsc konsumpcyjnych. Usługi gastronomiczne o wyższym standardzie dostępne są w większych ośrodkach miejskich.

Struktura bazy noclegowej rzeszowskiego przedstawia się następująco:

Rodzaj obiektu	1993 rok		obłożenie %	1994 rok		obłożenie %
	ilość	liczba miejsc		ilość	liczba miejsc	
* hotele	10	1121	30,4	9	873	48,8
* motele	0	0	0	2	62	30,2
* pensjonaty	0	0	0	0	0	0
* domy wycieczkowe	6	350	17,8	6	345	35,5
* pokoje gościnne	1	13	30,7	2	18	23,2
* schroniska	0	0	0	0	0	0
* zespoły domków tur.	4	280	77,1	4	280	58,0
* campingi	0	0	0	0	0	0
* pola biwakowe	7	1110	3,1	9	1210	4,5
* schroniska młodzieżowe	5	220	29,0	5	221	19,1
Baza wczasowa	4	527	30,7	4	527	33,4
Razem:		3621	31,0		3536	48,1

Rodzaj obiektu	1993 rok		1994 rok	
	Liczba korzystających			
	ogółem	w tym cudzoż.	ogółem	w tym cudzoż.
* hotele	74,132	21,457	82,232	25,454
* motele	474	38	1,711	110
* pensjonaty	0	0	0	0
* domy wycieczkowe	10,368	3,603	11,504	5,919
* pokoje gościnne	1,471	328	584	127
* schroniska	0	0	0	0
* zespoły domków tur.	1,610	0	1,694	0
* campingi	0	0	0	0
* pola biwakowe	1,709	8	2,036	0
* schroniska młodzieżowe	4,847	1,785	3,470	1,007
Baza wczasowa	7,182	834	5,187	437
Razem:	101,793	28,053	108,418	33,054

**Rok 1993 podano od miesiąca stycznia do grudnia. Rok 1994 podano od 1.01-30.10., dla moteli i pensjonatów liczono wynajęte pokoje a dla pozostałych udzielone noclegi.*

Ruch turystyczny w województwie związany jest przede wszystkim z terenami posiadającymi atrakcje turystyczne, do których należą: Rzeszów, Łańcut i okolice, Leżajsk i okolice, Pogórza Strzyżowskie i Dynowskie oraz tereny położone wokół zbiorników wodnych w Wilczej Woli, Ożannej i Kamionce. W pozostałej części województwa ruch turystyczny jest zdecydowanie mniejszy.

Najczęściej odwiedzanym miejscem jest Łańcut oraz Leżajsk. W 1992 r udzielono 211.441 noclegów (w tym 63.130 cudzoziemcom). Wśród odwiedzających cudzoziemców zdecydowanie dominują mieszkańcy byłego ZSRR, następnie goście z USA, Niemiec, Izraela, Francji, Włoch.

Długość szlaków turystycznych w województwie wynosi około 400 km.

Walorami, które wydają się odgrywać decydującą rolę dla miejsca turystyki w województwie rzeszowskim są zabytki architektury. Proponuje się ustanowienie łańcucko - leżajskiego regionu turystycznego z Zamkiem Łańcuckim i klasztorem w Leżajsku jako podstawowymi atrybutami tego przedsięwzięcia.

REGIONALNY PRODUKT TURYSTYCZNY

Region ten posiada różnorodne zasoby naturalne, kulturowe, historyczne dające możliwości w kreowaniu produktu turystycznego i kształtowaniu interesującej oferty. Odnosi się to przede wszystkim do dóbr kulturalnych oraz niezwykle atrakcyjnych terenów wyróżniających się pięknem krajobrazu oraz bogatą fauną i florą. Beskidy Wschodnie pozostały jedną z nielicznych już ostoj wielkich ssaków europejskich; niedźwiedzia, wilka, rysia, żbika, żubra oraz niektórych ptaków drapieżnych. Osobliwymi zabytkami są wąskotorowe kolejki, leśna w Bieszczadach oraz kolejka Przeworsk - Dynów z tunelem dł. 602 m. Walory kulturowe splatają się z walorami środowiska przyrodniczego.

Narciarstwo w tym regionie ma znakomite warunki do rozwoju. Istniejące szlaki turystyczne przeznaczone dla narciarstwa śladowego wzbogacone są ofertą wyciągów dla narciarstwa zjazdowego.

Warunki i możliwości rozwoju różnych form turystyki są różne na tych obszarach. Trzeba podkreślić wzajemną zależność w rozwoju relacji pomiędzy trzema grupami interesów: ochrony przyrody, istnienia turystyki i potrzebami rozwoju społeczno - ekonomicznego miejscowej ludności.

Wypoczynek na tych obszarach powinien zaspokajać potrzeby kontaktu z przyrodą i miejscową kulturą, czyli swoistą „egzotyką”, której nie spotyka się już w innych regionach Europy. Należy jednak założyć pełną harmonię propagowanych form turystyki z całą koncepcją terenów podlegających ochronie ze względu na nieprzeciętne walory przyrodnicze i kulturowe. Różnorodność oferty turystycznej jest rozumiana jako zachęta dla najszerszego kręgu przyjezdnych oraz uatrakcyjnienie ich pobytu. Zwiększa to szansę na częstsze powroty i wydłużenie wypoczynku, czym będą zainteresowani wszyscy organizujący turystykę w regionie a przede wszystkim społeczność lokalna.

Uwzględniając lokalne warunki proponuje się miastom i gminom rozwijanie następujących rodzajów produktu turystycznego:

- pobyty urlopowe z wędrowaniem po szlakach turystycznych wśród nie zniszczonej jeszcze przyrody,
- zwiedzanie miejsc znaczących historię tych ziem; pozwoli to na zetknięcie się z obyczajowością, kulturą i folklorem,
- udostępnianie najciekawszych pod względem przyrodniczym obszarów regionu (wycieczki dydaktyczne ,obserwacje ornitologiczne) ,
- stwarzanie warunków do rozwoju turystyki konnej, rowerowej, narciarstwa,

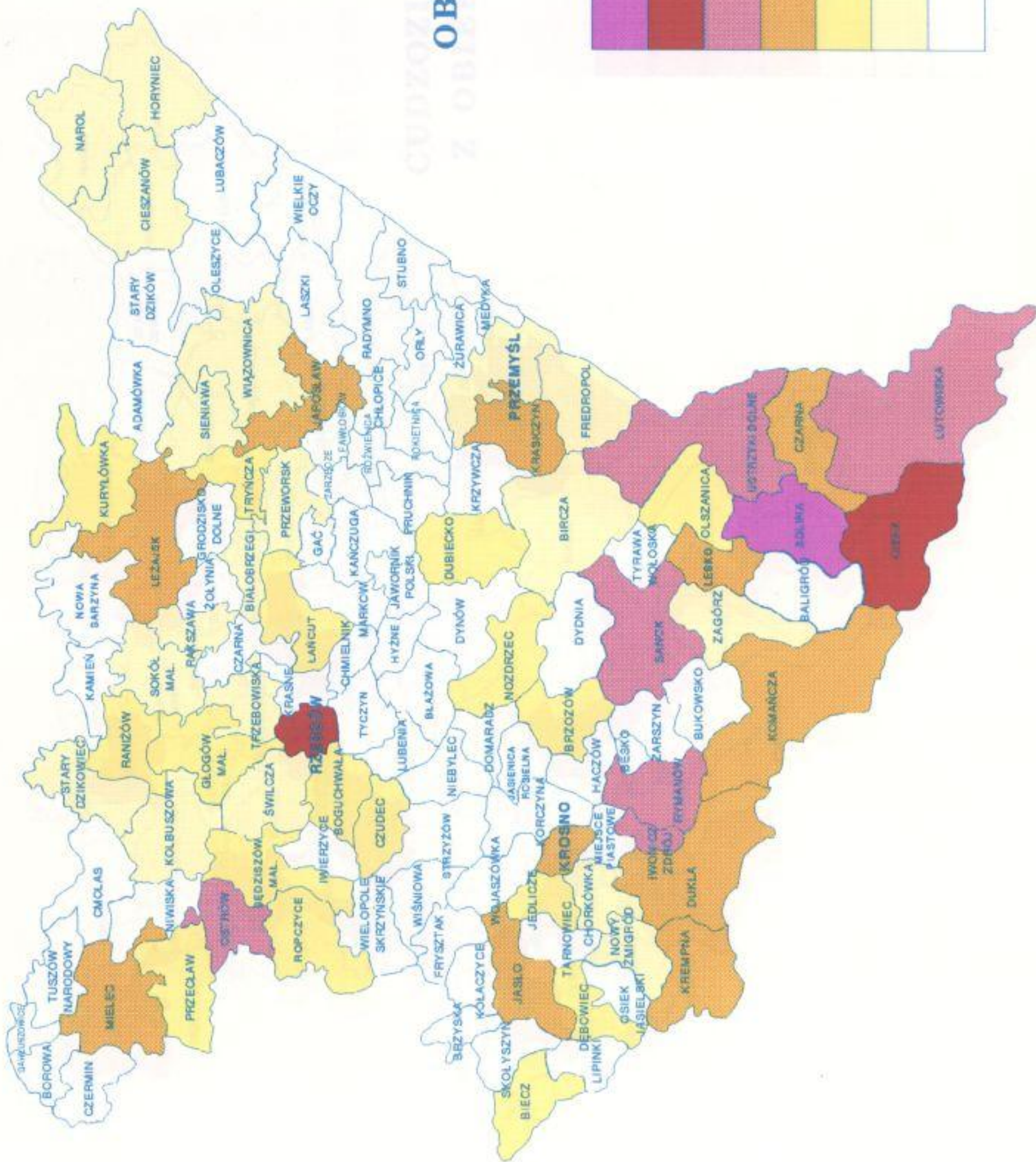
- rozwijanie agroturystyki z możliwością uprawy i sprzedaży zdrowej żywności,
- propagowanie sportów wodnych: wędkowania, żeglarstwa, spływów kajakowych,
- umożliwianie wykorzystania niektórych terenów do turystyki specjalistycznej m. in. „szkół przetrwania”,
- uatrakcyjnienie przejazdów istniejącymi kolejkami wąskotorowymi poprzez rozwinięcie infrastruktury wzdłuż ich tras,
- uzupełnianie ofert turystycznych o myślistwo, zbiory runa leśnego, obserwacje przyrodnicze,
- lepsze wykorzystanie zasobów wód mineralnych,
- intensywniejsze wykorzystywanie w promocji regionu istnienia obszarów chronionych o randze międzynarodowej jakim jest Rezerwat Biosfery,
- promowanie pielgrzymek do sanktuariów z udziałem w uroczystościach religijnych,
- rozwijanie turystyki tranzytowej związanej z przygranicznym położeniem regionu.

WALORY TURYSTYCZNE

OBIEKTY NACJONALNE

OBIEKTY NOCLEGOWE

Liczba miejsc

ponad 3 000

1001 - 3 000

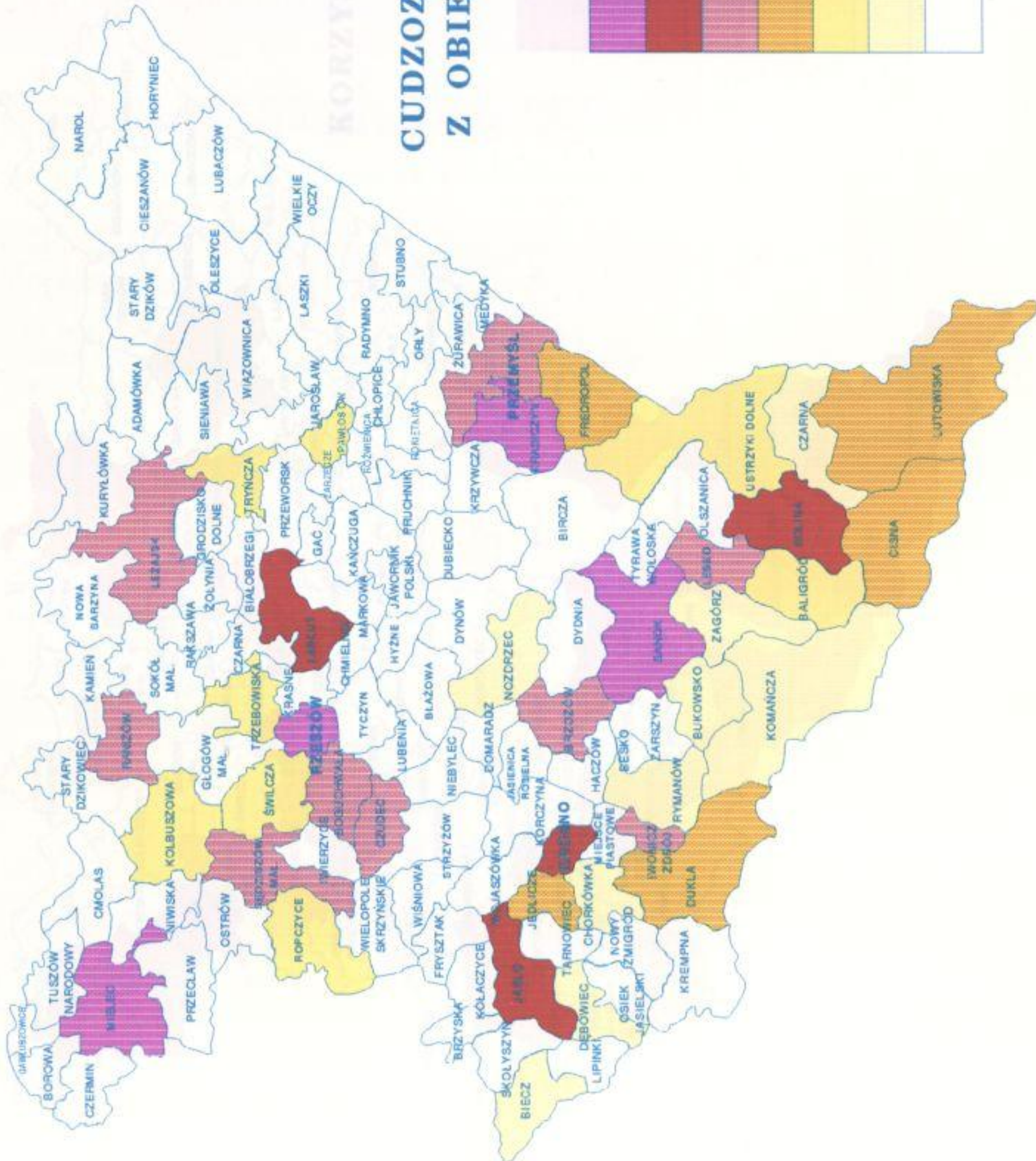
501 - 1 000

201 - 500

51 - 200

poniżej 50

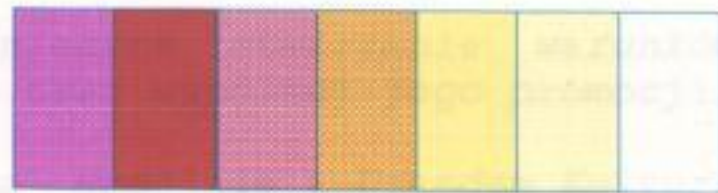
zjawisko nie występuje
lub brak informacji

KORZYSTAJĄCY Z OBIEKTÓW **CUDZOZIEMCY KORZYSTAJĄCY Z OBIEKTÓW NOCLEGOWYCH**

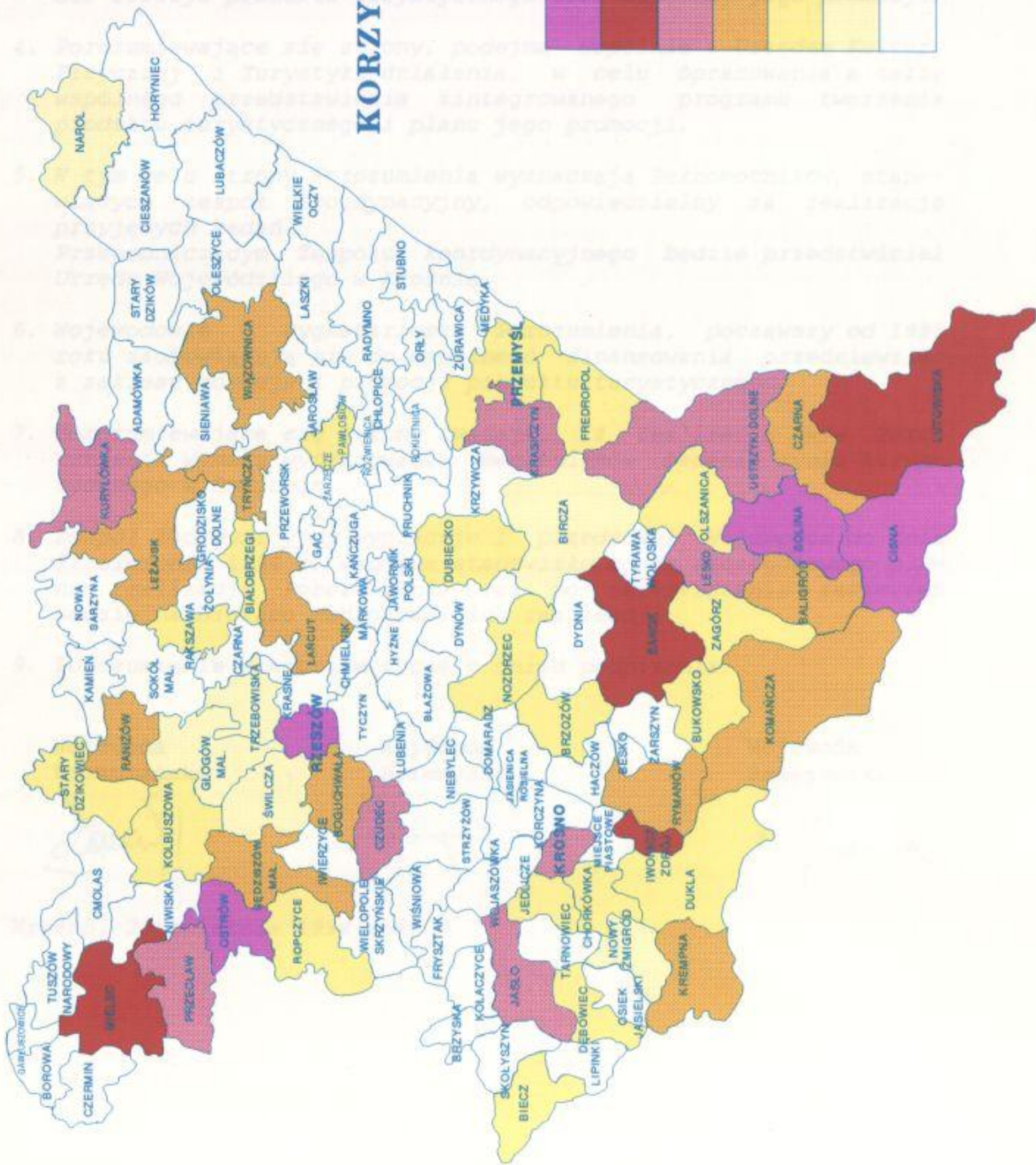
Liczba osób
ponad 3 000
1001 - 3 000
501 - 1 000
201 - 500
51 - 200
poniżej 50
zjawisko nie występuje lub brak informacji

KORZYSTAJĄCY Z OBIEKTÓW NOCLEGOWYCH

Liczba osób	
ponad 20 000	
10 001 - 20 000	
5 001 - 10 000	
2 001 - 5 000	
501 - 2 000	
poniżej 500	

zjawisko nie występuje
lub brak informacji

POROZUMIENIE

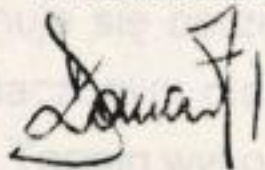
Wojewodów: krośnieńskiego, przemyskiego i rzeszowskiego

w sprawie:

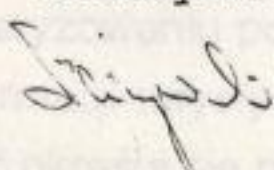
ROZWOJU PRODUKTU TURYSTYCZNEGO W POLSCE POŁUDNIOWO - WSCHODNIEJ (MAŁOPOLSKA WSCHODNIA)

1. Wojewodowie jako przedstawiciele terenowej administracji rządowej uznają turystykę za istotny element rozwoju regionalnego.
2. Dziedzictwo historyczno-kulturowe, położenie geograficzne, realizowana współpraca transgraniczna oraz walory krajoznawczo-przyrodnicze w/w województw uzasadniają tworzenie wspólnej oferty turystycznej Polski Południowo-Wschodniej.
3. Wojewodowie uznają za celowe i konieczne stwarzanie warunków dla rozwoju produktu turystycznego oraz wspólnej jego promocji.
4. Porozumiewające się strony, podejmą wspólnie z Urzędem Kultury Fizycznej i Turystyki działania, w celu opracowania a także wspólnego przedstawienia zintegrowanego programu tworzenia produktu turystycznego i planu jego promocji.
5. W tym celu strony Porozumienia wyznaczają Pełnomocników, stanowiących zespół koordynacyjny, odpowiedzialny za realizację przyjętych zadań.
Przewodniczącym Zespołu koordynacyjnego będzie przedstawiciel Urzędu Wojewódzkiego w Krośnie.
6. Wojewodowie - sygnatariusze Porozumienia, począwszy od 1995 roku zobowiązują się do wspólnego finansowania przedsięwzięć z zakresu rozwoju i promocji produktu turystycznego.
7. Porozumiewające się strony uważają, iż realizacja w/w Porozumienia wymaga wypracowania mechanizmów badania rynku turystycznego w Regionie.
8. Zespół koordynacyjny wypracuje i przedstawi Wojewodom do dnia 31 sierpnia 1994 r. wspólne stanowisko co do szczegółowego planu realizacji Porozumienia oraz po zatwierdzeniu zamierzeń będzie na bieżąco nadzorował ich realizację.
9. Porozumienie wchodzi w życie z dniem podpisania.

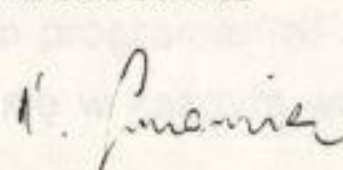
Wojewoda
Krośnieński

Wojewoda
Przemyski

Wojewoda
Rzeszowski

Krosno, 28 kwietnia 1994 rok

W oparciu o zawarte porozumienie pomiędzy Wojewodami Przemyśla, Rzeszowa i Krosna w dniu 28 kwietnia 1994 r. w sprawie "Wspólnego tworzenia produktu turystycznego" przedstawiamy zakres prac do wykonania.

Stan gospodarki naszych województw w dalszym ciągu wyznaczają wskaźniki bezrobocia, które w naszym przypadku są porównywalne. Turystyka postrzegana jako zjawisko ekonomiczne tworzy wymierne korzyści materialne. Produkt turystyczny to efekt działań gospodarczych w sferze turystycznej.

U podstaw wszelkiej polityki rozwoju turystycznego leży ocena atrakcyjności zasobów danego terenu pod kątem potrzeb i wymogów turystyki. Dokładne przeprowadzenie takiej analizy pozwoli uzyskać wskazówki co do rodzaju i liczby turystów, którzy zostaną daną ofertą przyciągnięci. Stanowić to będzie również wskazówkę do perspektywicznych działań inwestycyjnych.

Stopień atrakcyjności posiadanych przez dane miejsce walorów jest uzależniony od stopnia unikalności oferty.

Wysiłki zmierzające do rozwoju produktu powinny być skoncentrowane na obszarach, gdzie istnieje znacząca liczba w pełni nie wykorzystanych obiektów noclegowych oraz rosnąca wielkość przyjazdów.

W obecnej sytuacji gospodarczej w Polsce, której cechą jest obniżony popyt i wysokie bezrobocie, szczególnie w niektórych regionach, celowe byłoby "popchnięcie" gospodarki poprzez dodatkowe wspólne inicjatywy w infrastrukturze turystycznej.

Przewiduje się, że do 2000 roku turystyka stanie się najbardziej dochodową działalnością i wyprzedzi dotychczasowych liderów: przemysł naftowy i telekomunikację.

Region nasz ma wszystkie najistotniejsze atuty /góry, jeziora, rzeki, lasy, czyste środowisko naturalne/ do stworzenia nowoczesnego przemysłu turystycznego, który jest w stanie w ciągu najbliższych lat, 2-3 krotnie zwiększyć dochody. Jednak aby ten pozytywny scenariusz mógł być realizowany, rząd musi traktować turystykę jako dochodową dziedzinę gospodarki a nie jako element konsumpcji społecznej, czy też świadczenie socjalne.

Biorąc pod uwagę w/w uwarunkowania stwierdzamy, że należy wykonać następujący zakres prac:

I. Zinwentaryzowanie zasobów turystycznych.

Proponuje się oprzeć przy inwentaryzowaniu posiadanych danych na programie INFOTUR przeznaczonym dla ośrodków informacji turystycznej, który znajduje się w każdym województwie. Termin wykonania tych prac określa się na koniec roku 1994.

II. Przygotowanie wspólnego wydawnictwa.

W chwili gdy będziemy mieli wspólną pozycję wydawniczą, możemy występować razem na wszelkiego rodzaju imprezach promocyjnych - targi, sympozja, spotkania, itp.

Proponuje się wydanie folderu do końca stycznia 1995 roku. Zapłata za wykonaną usługę może być uiszczona tylko z przyszłorocznego budżetu. Łączny koszt wydania określa się na 160 mln zł.

III. Stworzenie programu wymiany informacji o posiadanych walorach.

W chwili gdy będą funkcjonowały ośrodki informacji turystycznej w każdym województwie, posiadające oprogramowanie INFOTUR, powinny być stworzone warunki do wzajemnej wymiany informacji.

IV. Organizacja wspólnych szkoleń oraz konferencji dotyczących turystyki.

Szkoleniem objęte byłyby podmioty prawne i fizyczne uczestniczące w obsłudze ruchu turystycznego.

V. Wspólne uczestnictwo w wybranych targach i imprezach promocyjnych w kraju oraz za granicą a także organizacja wspólnej imprezy targowej promocyjnej w Euroregionie.

Uczestniczenie w imprezach w/w oparte będzie o badanie rynku.

VI. Wspólne uczestnictwo na rzecz rozwoju turystyki w Euroregionie Karpaty

VII. Kształtowanie świadomości proturystycznej w naszym regionie.

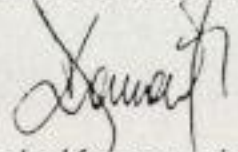
VIII. Współpraca w oparciu o programy rozwoju każdego z województw w dziedzinach sprzyjających rozwojowi turystyki a szczególnie w zakresie komunikacji i ochrony środowiska.

Do realizacji w/w założeń proponuje się skonstruowanie budżetu z uwzględnieniem :

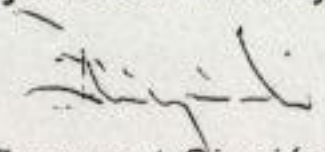
- środków wojewody,
- środków UKFiT,
- innych.

Realizacja tych ustaleń odbywać się będzie poprzez kontakty pełnomocników, którzy będą mieli - w uzgodnieniu z Wojewodami - do pomocy inne służby Urzędów Wojewódzkich.

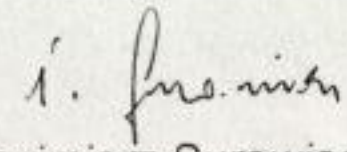
Wojewoda Krośnieński

Piotr Komornicki

Wojewoda Przemyski

Zygmunt Ciupiński

Wojewoda Rzeszowski

Kazimierz Surowiec

Krosno, październik 1994 r.

